

การวิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระมาลัย
ฉบับอักษรขอมโบราณ

AN ANALYSIS OF MORALITY AS APPEARED
IN PHRAMALAYA LITERATURE
IN THE VERSION OF ANCIENT KHOM SCRIPT

พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.¹
พระราชนรินทร์ วิจารณ์โท, ผศ.ดร.¹
พระมหาปริญญา วรญาโน, ดร.¹
ดร.สมเดช นามเกตุ¹
ดร. บุญส่ง ลินจันนอก¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของเรื่องพระมาลัยที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ (๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสารโดยวิเคราะห์จากเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณเป็นหลัก และนำเสนอรายงานการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลของการวิจัยพบว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ มีลักษณะพิเศษอยู่หลายประการ คือ ได้สอดแทรกจริยธรรมในพระพุทธศาสนาไว้มอบให้ประชาชนคนรุ่นหลัง เช่น สอนให้รู้จักบูชาพระรัตนตรัย สอนให้รู้จักให้ การประกอบกุศลกรรม รักษาศีล

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขา พระพุทธศาสนา ระดับปริญญาโท วิทยาเขตหนองคาย

* correspondent author: bhomhu@kku.ac.th

การพึงธรรม ความกตัญญูตเวที ความไม่ประมาทและหลักจริยธรรมสำหรับครองเรือน อันเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติประสบแต่ความสุขความเจริญ

วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ นอกจากจะได้สอดแทรกหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นวรรณกรรมสำคัญในการก่อให้เกิดประเพณีไทยหลายประการ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เช่น ประเพณีการทำบุญมหาชาติ การสวดพระมาลัย การทำกรวยดอกไม้ใส่มือศพและการกรวดน้ำให้แก่ผู้วายชนม์ เป็นต้น ด้านวรรณศิลป์ มีนักวิพากษ์หลายท่านได้นำเรื่องของพระมาลัยมาแทรกไว้ในงานเขียนของตน ให้เป็นที่น่าสนใจและน่าเชื่อถือ อีกทั้งแทรกคำสอนในพระพุทธศาสนาไว้อย่างน่าสนใจ ด้วยงานประพันธ์อันทรงคุณค่า เช่นในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนและเรื่องพระมาลัยคำหลวง เป็นต้น ในด้านศิลปกรรม จะเห็นได้ว่า ประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังในวัดต่างๆ ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมเรื่องนี้ เช่นเรื่องนรกสวรรค์ เรื่องพระมาลัยและเรื่องของพระศรีอารียเมตไตรย เป็นต้น และเรื่องความเชื่อของคนในสังคมไทย มีความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ เรื่องกรรม และเรื่องพระศรีอารียเมตไตรย ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของชาวพุทธอย่างแยกกันไม่ออก เพราะได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยนี้เอง

คำสำคัญ : จริยธรรม วรรณกรรมพระมาลัย ฉบับอักษรขอมโบราณ

ABSTRACT

The purposes of this research were; (1) to study the theme of Phramalaya as appeared in the Buddhist literature (2) to study the principles of morality as appeared in Phra Malaya literature in the version of the ancient Khom scripts and (3) to study the influence of Phra Malaya literature in the version of the ancient Khom scripts towards Thai society. This research was the document research by analyzing the details from Phra Malaya literature in the version of the ancient Khom script and presented the research report as descriptive analysis.

The results of the research were found that Phra Malaya literature in the version of the ancient Khom scripts was in many special features, that is, to insert the Buddhist morality to teach the generations such as to teach them to pay respect the Triple Gems, to give and to do good, to observe the precepts, to listen to Dhamma, to be gratefulness, not to be carelessness and the morality for the family that are the morality enhancing the practitioners to get happiness.

Phra Malaya literature in the version of ancient Khom Scripts in addition to inserting the Buddhist morality, was still the significant literature to result in a lot of traditions that influence on Thai society such as Mahachart tradition, Phra Malaya reciting, to do bouquet in order to put in the dead body's hand and to pour the sacred water to the dead body etc. In the aspect of writing arts, the poets insert the issue of Phra Malaya in their writing works in order to make interesting and reliability and altogether to insert the Buddhist teaching interestingly with the valuable writings such as Khun Chang and Khun Phaen literature and Phra Malaya Khamloun etc. In the aspect of art work, it can be seen that sculptures and paintings on the walls of various temples get the influence from this literature such as the

issues of hell and the heaven, Phra Malaya and Phra Sriariyametteya etc. and the belief of people in Thai society. They believe in the hell and heaven, law of Kamma and Phra Sriariyametteya in the Buddhists' hearts without separation from each other because they have the influences from the Phra Malaya literature.

Keywords: Morality, Malaya literature and version of ancient Khom scripts

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนามีส่วนสัมพันธ์กับคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งเป็นแบบฉบับและเป็นที่พึ่งของคนไทยทั้งที่เป็นประทีปให้ความสว่างในการดำเนินชีวิต (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, ๒๕๔๘) พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยมากกว่าศาสนาอื่นๆ เพราะได้แพร่หลายในสังคมไทยเป็นเวลานาน จนกระทั่งได้ชื่อว่า “ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ” คนไทยส่วนใหญ่จึงมีความคุ้นเคย และรู้จักเรื่องราวในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ความศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอนนี้เองเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้แต่งเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้มากมาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือสั่งสอนผู้อ่าน ผู้ฟัง ให้เกิดความเข้าใจในแก่นและสาระของพระพุทธศาสนา และต้องการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกัน

ผู้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระมาลัยเป็นอย่างดี ประเด็นที่ชาวพุทธเข้าใจกันเป็นอย่างดีคือ เรื่องนรก สวรรค์ และความเป็นอยู่ในยุคพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งชาวพุทธทั้งหลายจะตั้งปณิธานให้ได้ไปเกิดในยุคของพระองค์ด้วยเชื่อกันว่า เป็นยุคที่มีความสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน พระมาลัยเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีในพระไตรปิฎก

อรอนงค์ พัดพาดี (๒๕๒๒) ได้ศึกษาเรื่อง “พระนิพนธ์ประเภทคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร” กล่าวว่าพระมาลัยคำหลวง มีที่มาจากฎีกาพระมาลัย ซึ่งเขียนขึ้นเพื่อมาเล掖 เทววัตถุ ที่เขียนด้วยภาษาบาลีอีกทีหนึ่ง (อรอนงค์ พัดพาดี, ๒๕๒๒) แต่จากการศึกษาของวัฒนา ณ นคร เรื่องลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัย ในวรรณกรรมพื้นบ้าน และพระมาลัยคำหลวง ได้สรุปว่า พระมาลัยคำหลวงมีที่มาจากคัมภีร์มาเล掖เทววัตถุ เพราะพิจารณาจากการใช้การเปรียบเทียบพระมาลัยคำหลวงพบว่า มีเนื้อความบางตอนตรงกับคัมภีร์มาเล掖เทววัตถุ (วัฒนา ณ นคร, ๒๕๑๕) เปลื้อง ณ นคร ได้กล่าวไว้ในหนังสือประวัติวรรณคดีว่า มีความเชื่อว่า เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ได้นำมาจากภาษาบาลี แต่งก่อนตั้งกรุงสุโขทัย ราว ๑๐๐ ปี ต่อมาภิกษุชาวเมืองเชียงใหม่ ชื่อ พุทธวิลาส ได้นำมาขยายความในเรื่องนี้ให้พิสดารขึ้น เรียกว่า “ฎีกาพระมาลัย” (เปลื้อง ณ นคร, ๒๕๔๕) และเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ใช้เชษฐสุริยวงศ์ ทรงนำมาแปลแล้วนำมาเรียบเรียง เป็นภาษาไทยเรียกว่า “พระมาลัยคำหลวง” ในปี พ.ศ. ๒๓๘๐

วรรณกรรมพระมัลลย์ ฉบับอักษรขอมโบราณ เป็นการบันทึกเป็นอักษรขอมโบราณ ต้นฉบับได้มาจาก คุณนกันน้อย อุไรพร มอบลวายเป็นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคายในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีการปริวรรตถ่ายถอดออกมาเป็นภาษาไทย โดยมีพระราชรัตนาลงกรณ์, ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตหนองคายเป็นประธาน ได้มอบให้ ดร.บุญส่ง สิ้นจันนอก และนายเอก นาครทรรพ เป็นผู้ปริวรรตถ่ายถอดออกมาเป็นภาษาไทย ในเนื้อหา มีการสอดแทรก ภาษาบาลีเป็นบางส่วน ลักษณะการแต่งเป็นแบบฉันทลักษณ์ กว้างกลอน ร่าย เป็นต้น และการดำเนินเรื่องราวปรีชา และเป็นขั้นเป็นตอน ดีมีการสนทนาระหว่างพวกสัตว์นรกและพระมัลลย์ และมีการสนทนากันระหว่างพระอินทร์กับพระมัลลย์ ทำให้ทราบว่า พวกสัตว์นรกได้ทำบาปกรรมอะไรไว้บ้างจึงได้ตกนรก และได้ทราบว่าเทวดาแต่ละองค์ได้ทำกุศลอะไรไว้บ้างจึงได้บังเกิดในสวรรค์ และบทสนทนา ระหว่างพระศรีอาริยมตไตรย กับพระมัลลย์ จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดกำลังใจที่จะทำความดี เพื่อจะได้มีความสุข

พระมัลลย์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระมัลลย์ ฉบับอักษรขอมโบราณ จึงเป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกคัมภีร์หนึ่ง มีอายุยาวนาน ประมาณ ๘๐-๑๒๐ ปี (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, ๒๕๔๘) ซึ่งจะเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาสืบต่อไป

คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระมัลลย์ ฉบับอักษรขอมโบราณ เพราะต้องการทราบว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีความเป็นมาอย่างไร ตลอดถึงคุณค่าและคุณธรรม จริยธรรม ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวว่ามีหลักธรรมอะไรบ้างสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือไม่ มีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างไร จึงได้ทำวิจัยเรื่องนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

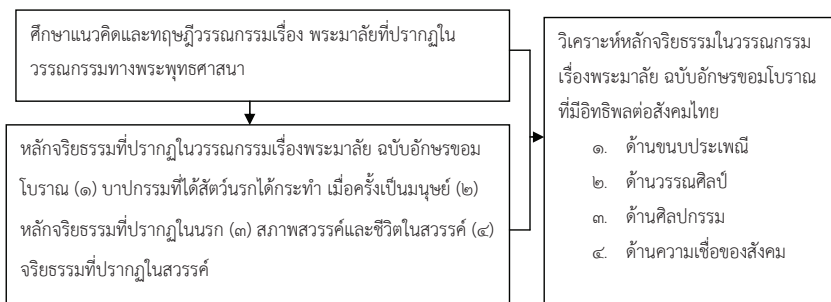
- ๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของเรื่องพระมาลัย ที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย ฉบับอักษรขอมโบราณ
- ๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณที่มีต่อสังคมไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Document Research) ซึ่งการดำเนินการวิจัยตามกรอบการศึกษาวเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมพระมาลัย ฉบับอักษรขอมโบราณ ดังนี้

- ๓.๑ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย ฉบับอักษรขอมโบราณ
- ๓.๒ จัดหมวดหมู่จริยธรรมและคำสอนตลอดจนถึงประเพณีต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ
- ๓.๓ ศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมพระมาลัยต่อสังคมไทยปัจจุบัน
- ๓.๔ เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย

กรอบแนวคิด

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระรามายณ์ ฉบับอักษรขอมโบราณ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

๑. ด้านความเชื่อคณะผู้วิจัยพบว่า

๑.๑ เชื่อในเรื่องนรกสวรรค์

ชาวพุทธเชื่อในเรื่องนรก สวรรค์ เมื่อทำอกุศลกรรม ตายไปจะไปเกิดในอบายภูมิ หากทำกุศลกรรม คือกรรมที่ดีก็จะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี ดังที่เหล่าเทพทั้งหลายที่ได้กล่าวถึงในวรรณกรรมพระรามายณ์ ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์มีการเล่ากันมาช้านาน ซึ่งมีหลักฐานจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นเรื่อง เถกมุติสูตร เนมิราชชาดก เป็นต้น

๑.๒ เชื่อในกฎแห่งกรรม

ความเชื่อเรื่องกรรม อันเป็นเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาทางกาย ทางวาจา และทางใจ กรรมและวิบากกรรมมีเหตุปัจจัยสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำกรรมดีก็จะได้ผลดี ทำกรรมชั่วก็จะได้ผลชั่ว ในวรรณกรรมเรื่องพระรามายณ์อักษรขอมโบราณ ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องผลของกรรมอันเกิดจากกุศลกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บันทึกตั้งให้เกิดกระทำความดีเป็นสำคัญ

๑.๓ เชื่อในเรื่องพระศรีอารียเมตไตรย

ชาวพุทธเชื่อในเรื่องพระศรีอารียเมตไตรย และการพึ่งเทศมหาชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝังอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกทุกคน มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย สืบหลักฐานได้จากเตภูมิกถา ที่ให้ทำบุญทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จะได้ไปเกิดในสมัยพระศรีอารียเมตไตรย แม้ว่า เรื่องพระมัลลย์ ฉบับอักษรขอมโบราณ จะมีวิเวียนไว้เป็นเวลาอันยาวนาน ประมาณ ๘๕-๑๒๐ ปี จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ชาวพุทธก็ยังคงมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่ สังเกตได้จากการจัดงานมหาชาติ ที่ยังทันสมัยอยู่เสมอ และไม่เสื่อมคลายไปตามกาลเวลา

๒. ด้านจริยธรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระมัลลย์ ฉบับอักษรขอมโบราณ ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น ๓ ประการคือ

๒.๑ จริยธรรมที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ที่กล่าวถึงนรก พบว่า หลักจริยธรรมจากเมืองนรกนี้ มิได้มุ่งหวังให้เห็นความทุกข์ในบาปบุญ เป็นสำคัญ แต่ต้องการให้เห็นว่า มนุษย์เรานั้นมีชีวิตอยู่ให้สร้างบุญกุศล ให้เข้าถึงพระรัตนตรัย สวดมนต์ไหว้พระ จิตใจจึงจะสงบ ทั้งยังทำให้เกิดปัญญาให้หาแต่ความดี อย่าได้ประมาท ให้รู้จักให้ทานอยู่เป็นนิจ การให้ทานนี้มิใช่ให้ทานแก่ผู้ยากไร้เท่านั้น แต่ควรมอบจิตใจให้แก่ทุกคน ให้ได้ทั้งวัตถุสิ่งของ ให้ความรู้และให้อภัย แต่การให้ที่ยิ่งใหญ่คือการให้ธรรมะ เป็นทานมีคุณค่ามากกว่าการให้ทั้งปวง เพราะทำให้ผู้รับเกิดปัญญา สามารถนำไปใช้โดยไม่รู้จักหมดสิ้น

๒.๒ หลักจริยธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาที่กล่าวถึงสวรรค์ พบว่า การให้ทานเป็นหลักจริยธรรมที่มีลักษณะเด่นในวรรณกรรมพระมัลลย์ฉบับอักษรขอมโบราณ นอกจากนี้ ก็ยังมีการรักษาศีล ฟังธรรม รักษาสาธารณสมบัติ ซึ่งล้วนเป็นกุศลกรรม คือการทำความดีจากวรรณกรรมเรื่องพระมัลลย์ จะทำให้เห็นผลถึงการทำความดี ซึ่งมีความแตกต่างจากเรื่องของพระมัลลย์อื่นๆ ที่ให้เห็นความทุกข์ในนรก และความสุขในสวรรค์ ให้เห็นถึงความกตัญญู ต่อบิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ เป็นที่ตั้ง ให้เห็นถึงความสำคัญทางกาย วาจาและจิตใจ อันเป็นทางเข้าแห่งกรรม ทั้งทำให้เห็นถึงศีล อันเป็นที่ตั้งแห่งความดีงาม หลักจริยธรรมที่ปรากฏในเนื้อเรื่องที่กล่าวถึงสวรรค์ จึงเป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ ผลของการทำดีตามหลักจริยธรรมที่กล่าวมานี้ จะส่งผลให้เกิดในสวรรค์อย่างแน่นอน

๒.๓ หลักจริยธรรมที่ปรากฏในส่วนของพระศรีอาริยเมตไตรย กล่าวถึงพระองค์ แสดงเห็นทางจะพบแต่ความสุข โดยการส่งความมากับพระมาลัย ว่า ผู้ใดมีความประสงค์ จะพบพระองค์ ให้ทำบุญทำกุศล พากันเข้าวัด ฟังธรรม สมาทานศีล โดยเฉพาะการฟังเทศน์ มหาชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อกันมานานจนถึงปัจจุบันทรงแสดงการบำเพ็ญบารมี ของพระองค์ แก่พระมาลัย นอกจากนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงความประมาทอันเป็นหนทางแห่งความตาย เราไม่ควรประมาททางกาย ทางวาจา ทางใจ และเป็นผู้เห็นผิด ทรงสอนเรื่องหลักธรรม สำหรับผู้อยู่ครองเรือน การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความซื่อสัตย์ รู้จักการควบคุม อารมณ์ มีความอดทนและรู้จักเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ ส่วนตน มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

๓. ด้านอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์ อิทธิพลของพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ ที่มีต่อ สังคมไทย แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ

๓.๑ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่การเทศน์มหาชาติ การสวดพระมาลัย การทำกรวยดอกไม้ในไส้มือศพและการกรวดน้ำให้แก่ผู้วายชนม์ ซึ่งมีได้ห่างไปจากสังคม ไทย สังคมยังปฏิบัติกันมาโดยตลอด ความเชื่อที่สืบทอดรุ่นต่อรุ่นมาโดยตลอด เพราะมีความเชื่อมั่นว่า ทำแล้วได้ขึ้นสวรรค์ ทำแล้วจะมีความสุข วรรณกรรมพระมาลัย ทุกสำนวน จะกล่าวถึงการเทศน์มหาชาติ เช่นพระมาลัยคำหลวงได้อ้างถึง พระดำรัสของพระศรีอาริยเมตไตรยที่ฝากความมาถึงมนุษย์ เน้นให้เห็นถึงความสำคัญในการทำบุญการฟังธรรม จะได้บุญอันยิ่งใหญ่ คือการฟังเทศน์มหาชาติ ดังที่ปรากฏในพระมาลัยคำหลวง ความว่า

“แม้ผู้ใดใคร่พบ จงเคารพตามโอวาท ให้ทำมหาชาติเนืองนิตย์ เครื่องสังฆะพันจุบูชาให้ จบในพิววันนั้น ตั้งประทีปพันบูชา ดอกปทุมถ้วพัน บัวเผื่อน ผันอินทิลดา ดอกมณฑาโดยจง เทียนและธงฉัตร เครื่องบูชาทั้งนี้ จงถวญถึสังฆะพัน คนทลทินั้น ตามสมโดยนิยมจะบูชา พระศาถาถ้วพัน ให้สดับธรรม์เคารพ จนจบจบอุทาหรณ์ พระเวสสันดรณฤบาล ปัจฉิมกาลสมโพธิ์สมภารโสธอันอุดม เป็นที่สุดสมในชาตินี้ บูชา พระธรรม์จงครบ จังจะได้ประสบบองค้ำ เมื่อจะลงมาอุบัติ จะได้ตรัสโพธิญาณ อันโอฬารอลังการ อันผู้มนุสสาเหล่านั้น เขาจึงจะทันศาสนา เฉพาะภักตราวิมลพรรณ” (เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ, ๒๕๕๐)

การเทศมหาชาตินิยมทำกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยา โดยจัดเป็นพระราชพิธีประจำปี คือ ระหว่างเดือน ๑๑ ถึงเดือน ๑๒ และเดือนอ้าย ส่วนพิธีเทศน์ของราษฎรนิยมทำกันในวันออกพรรษา (เดือน ๑๑) แต่ปัจจุบันนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกและมีได้ตลอดปีไม่ถือเป็นฤดูกาลเช่นแต่กาลก่อน

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ๒๕๕๗

๓.๒ ด้านวรรณศิลป์ กวีหลายท่านได้เรื่องพระมาลัย มาแทรกไว้ในกาพย์เขียนของตน ให้น่าสนใจและน่าเชื่อถือ อีกทั้งแทรกคำสอนในพระพุทธศาสนาไว้อย่างถาวร ด้วยงานประพันธ์อันทรงคุณค่า เช่น ตัวอย่างในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่กล่าวสนับสนุนให้เห็นชัดว่า ฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายในวันเดียว โดยเริ่มเทศน์แต่ย่ำรุ่งความว่า

“ครานั้นเจ้ากัณฑ์ทศพร	ลุกขึ้นตื่นนอนแต่ก่อนไก่
ชนของเครื่องกัณฑ์สนั่นไป	ถึงวัดป่าเลไลยก์ได้อรุณ
เครื่องกัณฑ์ตั้งพานในการเปรียญ	จุดธูปเทียนไหว้พระอยู่กรุ่นกรุ่น
ชี้ต้นให้ศิlobอกส่วนบุญ	แล้วว่าจุนฉินยับทบาฬีไป
ทศพรหิมพานต์ทานกัณฑ์	จบพลันกัณฑ์หลังขึ้นตั้งใหม่
ถึงกัณฑ์มหาพนชี้ต้นใจ	จบแล้วเธอก็ไปกุฎิพลัน”

และในวรรณกรรมเรื่องพระมัลลย์คำหลวง ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่มาของประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมไทยเรื่องหนึ่งในการสอนให้คนทำบุญ ทำทาน รักษาศีล เป็นต้น ดังตัวอย่างในพระมัลลย์คำหลวงมากล่าวไว้ ดังนี้

ตัวอย่างที่ ๑ พระศรีอาริยเมตไตรย ตรัสถามพระมัลลย์ว่า ชาวชมพูทวีปทำกุศลอะไรบ้าง พระมัลลย์ได้ตอบคำถามว่า

“ภนเต ชมพูทีเป มนุสสา ก็ วุตมานา พระเมตไตรยพจนา ข้าแต่พระมหาเถระเจ้า ชมพูทวีปเหล่ามนุษย์ ประพฤติการเป็นไฉน พระมัลลย์ตอบสาร ในมนุษยฐานแหล่งใกล้ มีวิสัยต่างพรรค วาณิชกรรมเลี้ยงชีวิต บ้างเป็นทลีสืบพรรค ลางบ้างมหันตโกคา บ้างมีสุขาเพิ่มพูน บ้างอาศรัยด้วยทุกข์ บ้างมีรูปมุขลาภารณ บ้างมีพันธุ์หินชาติ บ้างอายุอาคมยาวนาน บ้างถึงกาลปฐมวัย”

ตัวอย่างที่ ๒ ตอนที่พระศรีอาริยเมตไตรย ตรัสเรื่องความเสื่อมที่เกิดขึ้นในสมัยก่อนสิ้นพุทธกาลแห่งพระโคตม ดังความว่า

“อันมนุษย์ทั้งหลาย ความอายุสุดสาบสูญ ก็เกิดอาศรัยสังวาส ด้วยประยูรญาติพงศ์กับมารดาบุตรี น้องสาวศรีหลานหลาน ดุจสิงคาลสุกรา ดุจสุนักขาและแพะพันธุ์ ด้วยสำคัญวิปาส บมียายอาจอุกบาป ดุจเตียรฉานหาบกระสัน ด้วยกามฉันท์เดือดร้อน อकुศลตอนเตือนแต่ง อายุแห่งสัตว์น้อย เดิมนับร้อยถอยถด ลำดับลดหลั่นลง ร้อยขวบคงสิบปี ห้าขวบมีขรवास ใจร้ายกาจโกลี กลับนั้นมีนามกร ชื่อสัตถันดรพิงมี มีคสัญญินามกลับชนอัญญมัญสังวาส บรูจักญาติพงศ์พันธุ์ เปียดเบียนกันเกลียดโทษ กูกรูว์โกรธเกลียดใคร” (เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศ, ๒๕๕๐)

ตัวอย่างที่ ๓ ตอนที่พระศรีอาริยมตไตรย เล่าถึงความสุขในสมัยของพระองค์ให้พระมาลัยฟัง ดังความว่า

“สัตว์ทั้งหลายต่างพรรค กะสันด้วยเสน่ห์สนิท เกิดมิตริจิตรใสสุด ฝ่ายฝูงมนุษย์ ھرรษา ภิรมยานิจกาล ชวนกันผสานดุริยางค์ โพนเพลงพลางพิณพาทย์ ช้องกลองฆาฏ ครื้นเครง คีตบรรเลงเพลไฉน ปั่นแก้วไวเสียงแว่ว ดิดดิงแจ้วฉนตรี ทูกราตรีทิววัน ระเบง บรรพ์รำก่อน โคลงกายก่กลอนทำนุก เล่นเป็นสุขนรินทร์ ดุจชาวสวรรค์เสวยสวัสดิ์ ฟังเสียง คัพพ์เกษมหู พิศเพียนดูขวัญเนตร บริโภควิเศษมธุรส ทั้งขันทศกรโอช” (เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ, ๒๕๕๐)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พระศรีอาริยมตไตรย ทรงแสดงเมตตากรุณาอันเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของพระโพธิสัตว์ ด้วยการสร้างความมายังชาวโลก โดยผ่านพระมาลัย ให้เร่งทำบุญกุศล อย่าประมาท เพื่อจะได้เกิดทันสมัยของพระองค์

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ๒๕๕๗

๓.๓ ด้านศิลปกรรม จะเห็นได้ว่า ประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังในวัดต่างๆ ได้รับอิทธิพลเรื่องนรกสวรรค์ เรื่องพระมาลัย และเรื่องพระศรีอาริย์เมตไตรย ไว้อย่างครบถ้วน งานศิลปกรรมจึงเป็นงานที่ทำให้นามธรรมเป็นรูปธรรม ให้คนรุ่นหลังได้เห็นความทุกข์ทรมานในนรก ความสงบสุขในสวรรค์ โดยผ่านงานศิลปกรรมและงานจิตรกรรมอันทรงคุณค่า ด้วยฝีมืออันงามสง่าศิลปิน

๓.๔ ด้านความเชื่อของคนในสังคม ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เรื่องกรรมและโลกุตระ พระศรีอาริย์เมตไตรย ผังอยู่ในจิตใจของชาวพุทธทุกคนมาตลอด เพราะบรรพชนได้ปลูกฝัง และพร่ำสอนให้เชื่อของการทำความ ดีเพื่อจะได้รับผลดี และทำชั่วจะได้รับผลชั่ว หากเมาไว้ในอบายมุขก็ไม่แตกต่างจากสัตว์นรกที่กล่าวมาแล้วในเรื่องพระมาลัย ฉบับอักษรขอมโบราณ หากต้องการจะมีความสุขต้องขยันหมั่นเพียรในการทำมาดี รักษาศีลปฏิบัติธรรม จะได้ไปเสวยสุขในสวรรค์ และจะได้เกิดทันยุคพระศรีอาริย์เมตไตรย ซึ่งทุกคนมีความเชื่อว่า จะมีความสุขในยุคนั้น

๔. การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ พบว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยนั้นมีหลายสำนวน มีหลายคนที่แต่ง และมีความเชื่อกันมานาน ดังที่ขุนวิจิตรมาตรา ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง สิ่งที่เกิดขึ้นเรื่องควรี (ไม่ปรากฏปีแต่ง) มีความว่า “คัมภีร์พระมาลัยสูตรนี้เป็นที่นับถือกันมาแต่โบราณ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เจ้าฟ้ากุ้งก็เอาแต่ง เรียกว่า พระมาลัยคำหลวง ใครที่ต้องเดือดร้อน ลำบากยากแค้นในเรื่องอะไรต่างๆ ถ้ามีผู้เข้ามาช่วยเหลือ ให้พ้นจากความเดือดร้อน ก็มักจะพูดกันติดปากว่า พระมาลัยมาโปรดที่สำคัญคือ เวลามีกการตั้งศพ ก็ต้องมีสมุดมาลัยไว้กับศพด้วย ก็เท่ามรดกคัมภีร์ของอียิปต์” จากข้อความที่ยกมากล่าวไว้นั้น แสดงให้เห็นว่า เรื่องพระมาลัยไม่ว่าจะมาจากสำนวนใดก็ตาม จะมีลักษณะเนื้อหาคลายคลึงกัน ในหนังสือ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย สรุปไว้ว่า “เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ได้นิพนธ์เรื่องพระมาลัยคำหลวงขึ้น พ.ศ. ๒๒๘๐ ทำนองแต่งเช่นเดียวกับกาพย์มหาชาติ ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม คือเป็นร้อยสุภาพ บางแห่งคล้ายกับกาพย์ยานี ไม่มีภาษาบาลี สลับเหมือนอย่างนั้น โทปนันทสูตร คำหลวง แต่งคาถาในตอนต้น แล้วจึงดำเนินเรื่อง ภาษายาก อ่านได้คำเดียวกับ

นั้นโทนันทสูตรคำหลวง ได้แสดงเจตนาที่ทรงนิพนธ์ไว้ว่า ทรงปรารถนาที่จะไปเกิดในโลกหน้า และได้พบกับพระศรีอาริยเมตไตรย ได้บวชเฉพาะหน้าพระพักตร์ และสำเร็จเป็นพระอรหันต์ และในที่สุด ก็จะมีบรรลुพระนิพพาน” ข้อความที่ยกมากล่าวไว้นั้นแสดงให้เห็นว่า เรื่องพระมาลัยมีหลายสำนวนแตกต่างกันไป สอดคล้องกับ พรพรรณ ธรรมานูมาศ (๒๕๑๑) ได้กล่าวไว้ในหนังสือวรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สรุปว่า “เรื่องพระมาลัยคำหลวง ต่างจากไตรภูมิพระร่วง หรือเตภูมิกถา ในสมัยสุโขทัย กล่าวคือ มิได้บรรยายถึงความผิด ความชั่วต่างๆ ว่ามีอะไรบ้าง ทำเช่นไรจึงจะตกนรก ขุมไหน เพียงกล่าวอ้างถึงนรกแปดขุม เรื่องพระมาลัยเน้นหนักไปในการแสดงให้เห็นผลการกระทำความดีมากกว่า ความชั่ว จึงได้พรรณนาถึงความรื่นรมย์ไว้อย่างละเอียด มากกว่าจะพรรณนาเกี่ยวกับเรื่องที่น่าเกลียด น่ากลัว เหมือนในเตภูมิกถา” และชฎารักษ์ สรรพานิช (๒๕๒๔, ๑๔๙) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องวรรณกรรมเรื่องของพระมาลัยสำนวนต่างๆ และพระมาลัยคำหลวง มีโครงร่างคล้ายคลึงกัน คือกล่าวถึงพระมาลัยซึ่งเป็นอรหันต์ที่ทรงฤทธิ์ ได้ลงไปในนรก ไปพบเห็นสภาพของเปรตและได้ขึ้นไปขึ้นสวรรค์ ได้พบพระศรีอาริยเมตไตรย เมื่อกลับมายังโลกมนุษย์ ก็ได้นำเรื่องราวต่างๆ มาเล่าให้คนทั้งหลายฟัง เพื่อให้รู้ถึงนรกสวรรค์ บุญ บาป คุณโทษและอบรมสั่งสอนให้คนทำความดี ไม่ให้ประพฤตินิสัยที่ชั่ว หมั่นทำบุญ ทำทาน จะทำให้มีอายุอยู่พบพระศรีอาริยเมตไตรย สอดคล้องกับ นางสาวอุดมพร คัมภีรานนท์ (๒๕๕๑, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยคำหลวง สรุปได้ว่า พระมาลัยคำหลวงเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง อาศัยอยู่ในโลหชนบทในลังกาทวีป พระอรหันต์รูปนี้มีฤทธิ์มาก ราวกับพระโมคคัลลานเถระ ผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีฤทธิ์มาก เป็นผู้เปิดประตูนรกสวรรค์ นำชาวสวรินภพทั้ง ๓ คือ โลกมนุษย์ สวรรค์ นรก ให้ทราบข่าวซึ่งกันและกัน ทานลงไปโปรดสัตว์ในนรก และเหาะขึ้นไปนมัสการพระธาตุจุฬามณี และพบกับพระศรีอาริยเมตไตรย พระมาลัยได้นำเรื่องในนรกสวรรค์มาเทศน์ให้ประชาชนฟัง

จากข้อความที่กล่าวไว้นั้นแสดงให้เห็นว่า เรื่องราววรรณกรรมพระมาลัย ไม่ว่าจะเป็นสำนวนใดก็ตาม แม้จะมีลีลา ในการแต่งแตกต่างกันไปบ้าง แต่เนื้อหาการดำเนินเรื่องไปในทางเดียวกัน วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณก็เช่นเดียวกัน คือมีเนื้อหาการดำเนินไปในทำนองเดียวกันกับฉบับอื่นๆ พรรณนาถึงนรกสวรรค์ ส่วนจริยธรรมก็เน้นเรื่องทาน ในด้านวัตถุเป็นจุดเด่น และการรักษาศีลควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงการสร้างกุศล เจริญเมตตาภาวนา ส่วนอิทธิพลของวรรณกรรม

เรื่องพระมาลัย ที่มีต่อสังคมไทย มีมากเช่นกัน คือเป็นบ่อเกิดแห่งความเชื่อ และประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหลายประการ เช่นทำให้เกิดประเพณี การเทศน์มหาชาติ ประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติ ทั้งพันพระคาถาให้จบภายในวันเดียว ทำให้เกิดสำนวนการเทศน์ต่างๆ ประเพณีการบูชากัณฑ์เทศน์ ความเชื่อเรื่องความสุขสบายในศาสนาของพระศรีอาริยเมตไตรย ทำให้เกิดความนิยมอธิษฐานเมื่อทำบุญว่า “ขอได้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอาริยเมตไตรยด้วยเทอญ” เป็นต้น

๑. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ เพื่อศึกษาถึง ประวัติความเป็นมา จริยธรรม ประเพณี ความเชื่อ และอิทธิพลของวรรณกรรมพระมาลัย ที่มีต่อสังคมไทย ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจเรื่องราวของพระมาลัย ในโอกาสต่อไป

ดังนั้น จากผลของการศึกษาหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ ทำให้คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจจะทำวิจัยดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระโมคคัลลานะกับพระมาลัยในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา
๒. ศึกษาอิทธิพลของพระมาลัยคำหลวงกับพระมาลัยฉบับอักษรขอมโบราณ
๓. ศึกษาเปรียบเทียบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของชาวพุทธจากวรรณกรรมพระมาลัยในสำนวนต่างๆ
๔. ศึกษาบทบาทของขรรวาสธรรมในวรรณกรรมสมัยโบราณและวรรณกรรมในสมัยปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ชฎาลักษณ์ สรรพพานิช (๒๕๒๔) *พระมาลัย: การศึกษาวิเคราะห์* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยศิลปากร
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (๒๕๔๘) *วรรณกรรมพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เปลื้อง ณ นคร (๒๕๔๕) *ประวัติวรรณคดีไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช
- พรพรรณ ธารานุมาศ (๒๕๑๑) *วรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชน
- วัฒนา ณ นคร (๒๕๒๕) *ลักษณะร่วมของพระมาลัย ในวรรณกรรมพื้นบ้านและพระมาลัยคำหลวง* วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขา วรรณกรรมเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อรอนงค์ พัดพาที (๒๕๒๒) *พระนิพนธ์ประเภทคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร* วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย